مطالعات محیطی هفت حصار شماره بیست و چهارم/ سال ششم/ تابستان ۱۳۹۷
صفحات ۲۸-۱۵

بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر ارتقاء شاخص‌های اقتصادی روستاهای شهرستان زرین‌دشت

محسن شایان* ، محمدکریم رئیسی**، محمود محمدی***

تاریخ دریافت مقاله: ۹۷/۱/۱۰
تاریخ پذیرش مقاله: ۹۷/۳/۲۰

چکیده

بررسی‌های مختلف نشان می‌دهد که مفهوم سرمایه اجتماعی در تحلیل‌های اقتصادی و اجتماعی پیرامون توسعه روستایی مطرح‌شده و بر منابع موجود در روستا تأکید بسیار دارد و این منابع شامل روابط انسانی، نهادها و شبکه‌ها در ساختار اجتماعی است. هدف این پژوهش بررسی تأثیرات سرمایه اجتماعی بر ارتقاء شاخص‌های اقتصاد روستایی است. پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ روش انجام کار، توصیفی- تحلیلی است. جامعه آماری تحقیق را تمام سرپرستان خانوارهای روستایی شهرستان زرین‌دشت (۷۹۲۷نفر) تشکیل می‌دهد که با استفاده از فرمول کوکران به تعداد ۳۱۰ پرسشنامه به‌صورت تصادفی ساده تکمیل‌شده است. برای تعیین پایایی پژوهش از ضریب آلفای کرونباخ استفاده‌شده است. میزان آلفای محاسبه‌شده ۰/۸۶ است. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که در بین متغیرهای سرمایه اجتماعی دو متغیر اعتماد اجتماعی با میانگین ۲/۸۶۱ و متغیر مشارکت اجتماعی با میانگین۲/۸۱۰ در وضعیت نامطلوب و متغیر انسجام اجتماعی با میانگین ۳/۰۱۹ در وضعیت مطلوب قرار دارند و متغیر ارتقاء شاخص‌های توسعه اقتصادی با مقدار میانگین ۲/۴۲۵ در سطح نامطلوب است؛ همچنین نتایج پژوهش نشان می‌دهد که همبستگی مثبت و معناداری با ضریب ۰/۴۳۴ درصد و ضریب تعیین ۰/۱۶۷بین متغیر سرمایه اجتماعی و ارتقاء شاخص‌های اقتصادی مناطق روستایی وجود دارد؛ همچنین نتایج حاصل از آزمون رگرسیون چندگانه نشان می‌دهد انسجام اجتماعی با ضریب بتای ۰/۳۸۴ بیشترین تأثیر را بر شاخص‌های اقتصادی دارد و مشارکت اجتماعی با ضریب بتای۰/۱۴۳ تأثیرگذار است. با توجه به اینکه مؤلفه اعتماد اجتماعی سطح معنی‌داری را نشان نمی‌داد از معادله حذف شد.

واژگان کلیدی

سرمایه اجتماعی، توسعه اقتصادی، ضریب همبستگی، رگرسیون چندگانه، شهرستان زرین‌دشت

*دانشجوی دکترای برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان(نویسنده مسئول) mshzarindasht@yahoo.com
**عضو هیئت‌علمی جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور pnuraesi@yahoo.com
***عضو هیئت‌علمی اقتصاد، دانشگاه پیام نور mohamadi5863@yahoo.com

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1397.6.24.4.1]

مقدمه

تجربه تاریخی فرآیند توسعه در کشورهای توسعه‌یافته این امر را روشن ساخته است که توسعه روستایی یک ضرورت بنیادی برای توسعه ملی است و باید در اولویت برنامه‌های توسعه قرار گیرد (فلاح محمد حسینی و همکاران،۱۳۹۶: ۴۵۶). توسعه روستایی، به معنای اجرای پروژه‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در جهت چشم‌انداز آینده نواحی روستایی است (شایان و همکاران،۱۳۹۶: ۵). از طرفی هدف سیاست‌های توسعه روستایی رفع فقر شدید مناطق روستایی، ارتقاء سطح و کیفیت زندگی روستاییان، ایجاد اشتغال، و افزایش بهره‌وری آنان است و ازآنجایی‌که زیر ساختار اصلی هر توسعه‌ای را توسعه اقتصادی تشکیل می‌دهد، رسیدن به کمال توسعه اقتصادی به‌طور روزافزونی حس می‌شود. نه‌تنها توسعه اقتصادی لازم و ضروری است، بلکه می‌بایست در پی تنظیم سیاست‌های عمومی مناسب، به‌منظور تأثیر بخشیدن در تحولات اساسی اقتصادی، نهادی و اجتماعی در کوتاه‌ترین زمان ممکن باشد (مهدوی و همکاران،۱۳۹۶: ۱۲۰). توسعه اقتصادی، عبارت است از رشد همراه با افزایش ظرفیت‌های تولیدی اعم از فیزیکی، انسانی و اجتماعی در توسعه اقتصادی، رشد کمی تولید حاصل خواهد شد؛ اما در کنار آن، نهادهای اجتماعی نیز متحول خواهند شد، نگرش‌ها تغییر خواهد کرد، توان بهره‌برداری از منابع موجود به‌صورت مستمر و پویا افزایش‌یافته، و هرروز نوآوری جدیدی انجام خواهد شد (ازکیا،۱۳۸۳: ۳۱). توسعه اقتصادی روستایی یکی از اهداف مهم در طرح‌ها و برنامه‌ریزی‌ها برای مناطق روستایی است که همواره موردتوجه قرارگرفته است (شایان و همکاران،۱۳۹۶: ۸۵). اخیراً نگرشی در حوزه‌های علمی و در سطح سیاست‌گذاری و عملیاتی شکل‌گرفته است که در آن، نهادها و ترتیبات اجتماعی موردتوجه قرار گرفت که مدت‌ها از آن‌ها غفلت شده بود و تحت عنوان اقتصادی موردتوجه قرار گیرد. علاوه بر این، انتشار کتاب داگلاس نورث با عنوان "نهادها، تغییرات نهادی و عملکرد اقتصادی" در سال ۱۹۹۰، گام مهمی برای بررسی تأثیر نهادها بر عملکرد اقتصادی بود. بر اساس رویکرد نهادگرایان یکی از دلایل عدم موفقیت رویکرد نهادی در کشورهای فقیر وجود درگیری‌ها، تنش‌های فردی و جمعی، عدم مشارکت جمعی، بالا بودن هزینه‌های کنترل اجتماعی، پائین بودن کار آیی نظام اجتماعی و به‌طورکلی ازهم‌گسیختگی اجتماعی است (استرلی،۲۰۰۶: ۱۰۵). ازاین‌رو سرمایه اجتماعی در تحلیل‌های اقتصادی– اجتماعی پیرامون توسعه جوامع روستایی مطرح‌شده و تأثیرات زیادی بر بنیان‌های علمی و اجرایی توسعه نواحی روستایی گذاشته و بر منابع موجود در روستا تأکید دارد. این منابع شامل روابط انسانی، شبکه‌ها و نهادها در ساختار اجتماعی است. درهرحال، روستاها در دستیابی به توسعه همه‌جانبه، به دسترسی شاخص‌های سرمایه اجتماعی نیازمندند (حیدری ساربان، ۱۳۹۲: ۴۲).

با توجه به اهمیت بسیار زیاد سرمایه اجتماعی و تأثیر آن بر روی توسعه اقتصادی، و با توجه به مطالعات مختلفی که در این زمینه صورت گرفته تابه‌حال کمتر به این مهم در مناطق روستایی پرداخته‌شده است که وجود سرمایه اجتماعی به‌خصوص انسجام، مشارکت و اعتماد اجتماعی بر شاخص‌های اقتصادی مناطق روستایی تأثیرگذار است. در این راستا احساس می‌شود که توجه بیشتری باید پیرامون موضوع صورت گیرد تا تأثیر این بعد از سرمایه در ارتقاء شاخص‌های توسعه اقتصادی مانند سرمایه‌گذاری، رشد تولید، افزایش سرانه واقعی جامعه، درآمد خانوار، اشتغال، نابرابری‌های اجتماعی، ثروت، رفاه و مسائل دیگر آشکار شود. شهرستان زرین‌دشت واقع در جنوب شرق استان فارس نیز با چالش‌هایی در این زمینه روبرو هست که تابه‌حال در برنامه‌ریزی‌ها بخصوص در برنامه‌های توسعه اقتصادی کمتر موردتوجه قرارگرفته است؛ لذا بر آن شدیم در این پژوهش به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی (انسجام، اعتماد و مشارکت اجتماعی) بر ارتقاء شاخص‌های اقتصادی مناطق روستایی منطقه موردمطالعه بپردازیم. مسئله اصلی برای انجام این پژوهش ازآنجا آغاز شد که یکی از چالش‌های اصلی در سر راه دستیابی به توسعه در منطقه موردمطالعه بهبود شرایط زندگی روستاییان به‌ویژه ازنظر اقتصادی است که ضرورت توجه به سرمایه اجتماعی و تقویت آن به‌عنوان یک اصل محوری جهت دستیابی به توسعه اقتصاد روستایی را نمایان می‌سازد و لزوم توجه بیش‌ازپیش به این سرمایه را به امری اجتناب‌ناپذیر تبدیل کرده است. بنابراین با توجه مطالبی که بیان شد این پژوهش در پی پاسخ با این سؤال است که آیا بین سرمایه اجتماعی و ارتقاء شاخص‌های اقتصادی رابطه معنی‌داری وجود دارد؟

پیشینه پژوهش

درباره تأثیر سرمایه اجتماعی بر روی شاخص‌های اقتصادی مناطق روستایی مطالعه چندانی صورت نگرفته است و از این حیث این پژوهش جزء اولین پژوهش‌ها در این زمینه است و نوآوری پژوهش به همین خاطر است؛ اما تحقیقاتی پیرامون موضوع پژوهش انجام‌گرفته است که به شرح زیر می‌باشد:

بریمانی و همکاران (۱۳۹۷) به بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و عوامل تهدیدکننده امنیت پرداخته‌اند و چنین نتیجه گرفته‌اند که فقدان مدیریت کارآمد مناطق مرزی در منطقه و فقدان نگاه فرصت زا و فرصت ساز به مرز و مناطق مرزی است که معیشت و سایر ابعاد زندگی مرزنشینان را در پیوند با امنیت و توسعه منطقه‌ای و ملی تأکید کند. کریمی و شاه‌دوستی (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان از سرمایه اجتماعی به

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

[DOR: 20.1001.1.23225602.1397.6.24.4.1]

عملکرد شغلی: نقش میانجی گرایش کارآفرینانه در سازمان جهاد کشاورزی استان همدان پرداختند و چنین نتیجه گرفتند که سرمایه اجتماعی و گرایش کارآفرینانه با عملکرد شغلی رابطه مستقیم و معنی‌دار دارد و همچنین نتیجه گرفتند که سرمایه اجتماعی ارزش سرمایه‌گذاری را دارد زیرا ایجاد و حفاظت از سرمایه اجتماعی در سازمان، سطح گرایش کارآفرینانه و عملکرد کارکنان را بهبود می‌بخشد. گودرزوند چگینی و همکاران (۱۳۹۶) به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر انتخاب نام تجاری مصرف‌کنندگان پرداختند و نتیجه گرفتند که سرمایه اجتماعی بر انتخاب نام تجاری تأثیرگذار است و بر این اساس پیشنهاد می‌شود که برند اسنوا در زمینه لوازم‌خانگی ضمن استفاده از مزیت رقابتی ویژه‌ای که از طریق فرهنگ ارتباطات و سرمایه اجتماعی بین خریداران کسب می‌کند، استفاده نموده و در زمینه ارتقاء قلمرو فعالیت شرکت و توسعه و گسترش شبکه از طریق مشتریانش استراتژی‌های لازم را تدوین و اجرا نماید. مریدسادات و همکاران (۱۳۹۶) به بررسی جایگاه سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستایی پرداختند و ارتباط معناداری در سطح ۹۹ درصد بین سرمایه اجتماعی با توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستایی وجود دارد. همچنین مؤلفه‌های آگاهی، مشارکت، انسجام و اعتماد با تبیین ۸۵/۳ درصد واریانس به‌عنوان متغیرهای پیش‌بینی کننده توسعه پایدار روستاهای بخش بیضا تعیین شدند. قدیری معصوم و همکاران (۱۳۹۵) به تحلیل نقش سرمایه اجتماعی در ریسک‌پذیری و کارآفرینی جوانان روستایی پرداختند و به این نتیجه رسیدند که تا حدودی ریسک‌پذیری جوانان روستایی در محدوده موردمطالعه متأثر از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بوده و همچنین، مؤلفه‌های اجتماعی علاوه براثر مستقیم در ریسک‌پذیری جوانان روستایی، دارای اثر غیرمستقیم نیز بوده است. در میان مؤلفه‌های موردبررسی، بیش‌ترین میزان اثرگذاری به ترتیب، مشارکت با میزان،۰/۲۲، اعتماد اجتماعی با میزان،۰/۱۹۵، تعلق مکانی با میزان،۰/۱۰۶ و همبستگی و انسجام اجتماعی با میزان ۰/۱۰ بوده است.

لینگ و همکاران (۲۰۱۵) به بررسی سرمایه اجتماعی، مشارکت اعضا و تعاون پرداختند و نشان دادند که رابطه مثبتی بین ابعاد سرمایه اجتماعی و مشارکت اعضا در نشست‌های آموزشی و مجامع عمومی برقراراست که می‌توان گفت بر هریک از ابعاد سرمایه اجتماعی تأثیر مثبت و قابل‌توجهی در اقتصاد عملکرد تعاونی وجود دارد. نصراللهی وسطی و جلیلوند (۲۰۱۴) تأثیر سرمایه‌ی اجتماعی بر کارآفرینی زنان روستایی را در قالب مطالعه‌ای تجربی در ایران تحلیل کرده و با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان دادند که هرچه سرمایه اجتماعی (با ابعاد ساختاری، ارتباطی و شناختی) در جوامع روستایی بالاتر باشد، انگیزهٔ کارآفرینی زنان روستایی (با ابعاد موفقیت جویی، نوآوری، کنترل شخصی، اعتمادبه‌نفس، فرصت‌جویی، استقلال و ریسک‌پذیری) برای حضور در فعالیت‌های کارآفرینانه نیز بیشتر خواهد بود. دیوید سون و هوشنگ (۲۰۰۹) به بررسی نقش سرمایه اجتماعی و انسانی در میان کارآفرینان تازه‌کار پرداختند و چنین نتیجه گرفتند که سرمایه اجتماعی شبکه‌های ضعیف و قوی پیش‌بینی کننده خوبی برای موفقیت است و عضو شدن در شبکه‌های کسب‌وکار تأثیر مثبتی بر اولین فروش و سودآوری دارد.

پژوهش‌های صورت گرفته پیشین در زمینه سرمایه اجتماعی تاکنون حول محورهای عوامل تهدیدکننده امنیت، انتخاب نام تجاری مصرف‌کنندگان، بررسی جایگاه سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستایی، ریسک‌پذیری و کارآفرینی جوانان روستایی، مشارکت اعضا و تعاون، کارآفرینی زنان روستایی، بررسی نقش سرمایه اجتماعی و انسانی در میان کارآفرینان تازه‌کار و عواملی از این قبیل بوده است؛ درحالی‌که این پژوهش به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر ارتقاء شاخص‌های اقتصادی روستاها می‌پردازد و از این حیث پژوهش جدید و نو می‌باشد. از طرفی این موضوع در محدوده موردمطالعه برای اولین بار صورت گرفته است.

مبانی نظری

سرمایه اجتماعی یک رویکرد و نگرش نوینی را برای دستیابی به ابعاد مختلف توسعه مطرح کرده است. مفهوم سرمایه اجتماعی را در سال ۱۹۲۰ شخصی به نام هانی فن از دانشگاه ویرجینیای غربی مطرح کرد . ازنظر وی افراد از طریق روابط شخصی می‌توانند نیازهای اجتماعی و انگیزه‌هایی مانند خوش‌مشربی، تصدیق و پرستیژ را برآورده نمایند (Wooicock&Narayan,2016: 54). سرمایه اجتماعی را می‌توان به‌عنوان سرمایه‌گذاری و استفاده از منابع نهفته در دل روابط اجتماعی برای نیل به منافع مورد انتظار تعریف نمود. به‌عبارت‌دیگر سرمایه اجتماعی مجموعه هنجارهای موجود در سیستم‌های اجتماعی است که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای آن جامعه شده است و موجب پایین آمدن سطح هزینه‌های تبادلات و ارتباطات می‌گردد (افشانی و شیری محمدآباد، ۱۳۹۶: ۷). سرمایه اجتماعی یک مفهوم جامعه‌شناختی است که به‌طور فزاینده‌ای توسط دانشمندان علوم اجتماعی مورداستفاده قرارگرفته است (Van Rijn et al, 2013: 45). از میان نظریه‌پردازان معاصر، پییر بوردیو اولین تحلیل سیستماتیک از سرمایه اجتماعی را انجام داده است؛ اما چون فرانسوی‌زبان بوده و در حوزه زبان انگلیسی خیلی به آثار او توجه نمی‌شد، این نکته ازقلم‌افتاده است. او در فرضیه سرمایه فرهنگی که در سال ۱۹۷۳ تنظیم و ارائه گردید، بر تأثیر خاستگاه اجتماعی خانواده‌ها بر عملکرد تحصیلی تأکید داشت که این خاستگاه یک منبع فرهنگی، به بچه‌ها در ورود به مدارس است (مهدوی

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1397.6.24.4.1]

و همکاران،۱۳۹۶: ۱۲۰). صاحب‌نظران مشهور، تعاریف و مفاهیم زیادی درباره سرمایه اجتماعی به‌کاربرده‌اند. بوردیو سرمایه اجتماعی را به‌عنوان مجموع منابع بالقوه و بالفعلی که به عضویت در یک گروه مرتبط می‌شود، تعریف می‌کند که هریک از اعضا با پشتیبانی از سرمایه اجتماعی آن را فراهم می‌کنند (بریمانی و همکاران،۱۳۹۷: ۱۶۰). سرمایه اجتماعی ازنظر کلمن عبارت است از ارزش آن جنبه از ساختار اجتماعی که به‌عنوان منابعی در اختیار اعضاء قرار می‌گیرد تا بتوانند به اهداف و منافع خود دست پیدا کنند (خسروانی و همکاران،۱۳۹۵: ۳۹۲). ازنظر پاتنام سرمایه اجتماعی، ویژگی‌های گوناگون سازمان‌های اجتماعی نظیر اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها است که با ایجاد و تسهیل اقدامات هماهنگ، کارایی جامع را با تسهیل کنش تعاونی می‌توانند بهبود بخشند (میر فردی و همکاران،۱۳۹۶: ۳۵). سرمایه اجتماعی عامل مؤثری در افزایش کار آیی سایر اشکال سرمایه شامل سرمایه انسانی، سرمایه اقتصادی و سرمایه کالبدی است. پایین بودن سرمایه اجتماعی در یک جامعه باعث بالا رفتن هزینه‌های کنترل و نظارت و همچنین مبادلات و ارتباطات می‌شود (ایزدی و همکاران،۱۳۹۶: ۱۲۲).

سرمایه اجتماعی در مناطق روستایی به‌عنوان منبع اساسی در مناطق روستایی محسوب می‌شود؛ به این دلیل که کنش‌های آن‌ها را تحت تأثیر قرار داده و کیفیت زندگی جوامع روستایی را از هر منظر بهبود می‌بخشد. روستاییانی که از سرمایه اجتماعی بالاتری برخوردار هستند به‌راحتی می‌توانند به منبع شناخت و آگاهی در راستای ارتقاء تولید و ارزش‌افزوده دسترسی داشته و می‌توانند به منبع شناخت و آگاهی در راستای ارتقاء تولید و ارزش‌افزوده دسترسی داشته و می‌تواند فعالیت‌های اقتصادی جدیدی را خلق کرده و از فعالیت‌های اقتصادی موجود خودشان صیانت کرده و حتی آن را بهبود بخشند (حیدری ساربان، ۱۳۹۴: ۱۶۸). آنچه به‌عنوان شاخص‌های اصلی سرمایهٔ اجتماعی شناخته‌شده‌اند، عبارت‌اند از اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی، که اغلب صاحب‌نظران بر آن اتفاق‌نظر دارند (بریمانی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۶۰). مشارکت بر این عقیده بنیادین استوار است که همه افراد حق‌دارند در مورد اموری که مربوط به خودشان است احساس مسئولیت نمایند؛ درباره آن فکر کنند؛ اندیشه خود را بدون ترس بیان کنند و بر تصمیم‌هایی که بر زندگی آن‌ها اثر می‌گذارد؛ دخالت داشته باشند (شاطریان و حیدری شورجانی،۱۳۹۶: ۱۹۵). مشارکت اجتماعی بر فعالیت‌های داوطلبانه و ارادی دلالت می‌کند که از طریق آن‌ها اعضای یک جامعه در امور محله، شهر و روستا شرکت می‌کنند (گرجی کرسامی و بابایی کارنامی،۱۳۹۶: ۱۳۰). اعتماد اجتماعی نه‌تنها یک جنبه مهم از تعاملات اجتماعی است بلکه مؤلفه مرکزی و شاخص کلیدی در بحث سرمایه اجتماعی است (Murayama et al,2014: 2771). به‌طورکلی اعتماد اجتماعی؛ احساس امنیت، تعلق و اطمینان فرد، به محیط اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است (عبدالله‌زاده فرد،۱۳۹۶: ۱۶۰). انسجام اجتماعی به وضعیتی اطلاق می‌شود که در آن اجزای تشکیل‌دهنده جامعه به‌گونه‌ای به یکدیگر وصل می‌شوند که یک کل معنادار و مؤثر را به وجود می‌آورد؛ به‌عبارتی‌دیگر انسجام اجتماعی نوعی از ترتیبات اجتماعی است که تضمین می‌کند افراد، نهادها، سازمان‌ها و گروه‌های مختلف اجرائی در سطوح مختلف، به اشتراک ذهنی (مدل‌های ذهنی مشترک) برسند و قابلیت همکاری با یکدیگر را داشته باشند، به قوانین موجود احترام بگذارند، از امکانات جامعه استفاده بکنند و در مقابل، توانایی‌های خویش را بر اساس هوش‌ها و توانمندی‌های چندگانه بازشناسی و پرورش داده و در اختیار جامعه قرار دهند که به‌نوبه خود توسعه ظرفیت‌ها و توانایی‌های جامعه را به بار آورد. انسجام اجتماعی شرایطی را برای اجتماع به وجود می‌آورد که در آن افراد با کمک همدیگر توانایی‌های بالقوه‌ای که وجود دارد را شناسایی کرده و آن را به‌کارگیرند (ولکوک، ۲۰۱۱: ۵۱).

روش پژوهش

تحقیق حاضر به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ روش انجام کار، توصیفی- تحلیلی است. در فرآیند پژوهش، ابتدا مبانی نظری سرمایه اجتماعی و سوابق مطالعاتی آن موردمطالعه قرار گرفت و بر اساس آن و با توجّه به اطلاعات موجود در خصوص منطقه موردمطالعه، مؤلفه‌ها، شاخص‌ها و گویه‌ها تعیین شد. جامعه آماری تحقیق را تمام سرپرستان خانوارهای روستایی شهرستان (۷۹۲۷نفر) تشکیل می‌دهد که با استفاده از فرمول کوکران به تعداد ۳۱۰ پرسشنامه به‌صورت تصادفی ساده تکمیل‌شده است. در پژوهش حاضر جهت افزایش درجه اعتبار از روش صوری استفاده‌شده است. بدین منظور پرسشنامه بعد از تدوین در اختیار صاحب‌نظران، متخصصان و استادان قرار گرفت و پس از جمع‌آوری نظرات آن‌ها اصلاحات لازم انجام شد. برای تعیین پایایی پژوهش از ضریب آلفای کرونباخ استفاده‌شده است. میزان آلفای محاسبه‌شده ۰/۸۶ است که نشان می‌دهد عدد مطلوبی است و دقت لازم برای احراز پایایی سازه‌ها در پرسش‌نامه به کار گرفته‌شده و گویه‌های طراحی‌شده برای سنجش شاخص‌ها همبستگی درونی دارند. در این پژوهش برای تجزیه‌وتحلیل داده‌ها از ضریب پیرسون و تحلیل رگرسیون، استفاده‌شده است. در پژوهش حاضر جهت تعیین نقش هر یک از متغیرهای مستقل شامل اعتماد،مشارکت و انسجام اجتماعی بر ارتقاء شاخص‌های اقتصادی مناطق روستایی که متغیر وابسته ما است از آزمون رگرسیون چندگانه استفاده‌شده است تا مشخص شود که هریک از متغیرهای مستقل چه اندازه در پیش‌بینی و برآورد متغیر وابسته نقش دارند. جدول شماره ۱ و ۲ متغیرها، شاخص‌ها و گویه‌های پژوهش را نشان می‌دهد.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.23225602.1397.6.24.4.1]

جدول ۱- شاخص‌ها و گویه‌های سرمایه اجتماعی

متغیر	شاخص	گویه‌ها
سرمایه‌ی اجتماعی	اعتماد اجتماعی	اعتماد به مردم روستا، اعتماد به شورای اسلامی روستا، اعتماد به نهادهای دولتی، اعتماد به دهیار، اعتماد همسایگان به نظر شما در امور مختلف، حمایت‌های اهالی روستا ازجمله قرض گرفتن پول، نگاه مدیران روستا به امور همه اهالی روستا به‌طور عادلانه و یکسان، اعتماد به اهالی برای نگهداری اموال
	مشارکت اجتماعی	مشارکت در امور روستا، ارتباط با شورای اسلامی روستا، کمک فکری و مالی به روستاییان یا دهیاری، مشارکت در پروژه‌های روستا، مشارکت در امور روستا بدون دریافت دستمزد، شرکت در گردهمایی‌ها و جلسات روستا، تمایل به عضویت در تعاونی‌ها و تشکل‌های روستایی، تمایل به مراجعه به سازمان‌های اداری خارج از روستا جهت پیگیری مشکلات روستا
	انسجام اجتماعی	میزان درگیری و نزاع بین روستاییان، میزان همدلی و یکرنگی بین اهالی، حل اختلافات بین مردم به‌صورت کدخدا منشانه، روابط بین همسایگان و انجام وظایف اجتماعی، رفع اختلافات در مکان‌یابی یک پروژه عمرانی در بین اهالی، اهمیت به مشکلات دیگران و رفت‌وآمد، میزان اختلاف‌های سیاسی و خطی در بین روستاییان، میزان بگومگو بر سر برخی از مسائل جزئی

(مهدوی و همکاران،۱۳۹۶: ۱۲۰؛ بریمانی و همکاران،۱۳۹۷: ۱۶۰؛ شاطریان و حیدری شورجانی،۱۳۹۶: ۱۹۵)

جدول ۲- شاخص و گویه‌های توسعه اقتصاد روستایی

متغیر	گویه ها
شاخص های توسعه اقتصادی	وضعیت روستا ازنظر تشکیل صندوق قرض‌الحسنه، میزان درآمد و کفاف هزینه‌ها، رضایت از شغل، مشاغل غیر کشاورزی، تنوع شغلی، مهاجرت برای یافتن شغل، وجود منابع درآمدی، میزان تولید محصول، کیفیت زندگی

(گرجی کرسامی و بابایی کارنامی،۱۳۹۶: ۱۳۰؛ خسروانی و همکاران،۱۳۹۵: ۳۹۲؛ افشانی و شیری محمدآباد،۱۳۹۶: ۷)

محدوده موردمطالعه

شهرستان زرین‌دشت یکی از شهرستان‌های استان فارس است که مرکز این شهرستان ،شهر حاجی‌آباد است بر طبق سرشماری ۱۳۹۵ جمعیت این شهرستان ۷۲۹۵۱ نفر بوده است. این شهرستان که در ۱۰ اسفند ۱۳۷۸ شمسی از شهرستان داراب جدا شد شامل دو بخش مرکزی و ایزد خواست و سه شهر حاجی‌آباد (مرکز شهرستان)، شهر دبیران (در فاصله‌ی۳۲ کیلومتری از مرکز شهرستان) و شهر پیر (در فاصله‌ی۱۶ کیلومتری از مرکز شهرستان) و پنج دهستان ایزد خواست شرقی، ایزد خواست غربی، دبیران، خسویه و زیرآب است. فاصله این شهرستان با مرکز استان ۲۵۵ کیلومتراست. ازنظر جغرافیای در جنوب شرقی فارس بین شهرستان‌های داراب، لار، جهرم و فسا واقع‌شده است. این شهرستان در مختصات ۵۴ درجه و ۲۵ دقیقه طول شرقی و ۲۸درجه و۲۱ دقیقه عرض شمالی قرار دارد.در جنوب شرقی استان فارس است (شایان و همکاران،۱۳۹۷: ۱۸۵). جدول شماره ۳ مشخصات دهستان‌های موردمطالعه را نشان می‌دهد.

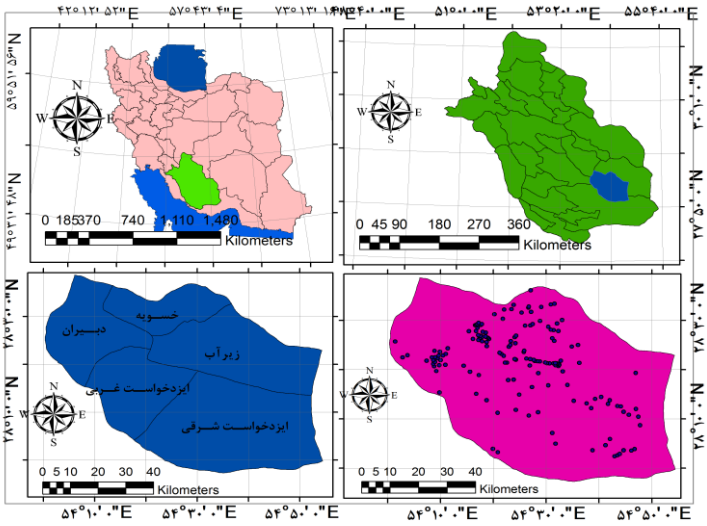
جدول ۳- مشخصات کلی دهستان‌های موردمطالعه و تعداد پرسشنامه‌های توزیع‌شده در دهستان‌ها

دهستان	جمعیت (نفر)	تعداد خانوار	تعداد پرسشنامه‌ها	درصد پرسشنامه‌ها
دهستان ایزد خواست شرقی	۵۱۳۲	۱۴۲۵	۵۶	۱۸/۱
دهستان ایزد خواست غربی	۴۸۶۴	۱۳۵۱	۵۳	۱۷/۱
دهستان دبیران	۶۹۱	۱۹۲	۷	۲/۲
دهستان زیرآب	۷۳۶۹	۲۰۴۷	۸۰	۲۵/۸
دهستان خسویه	۱۰۴۸۳	۲۹۱۲	۱۱۴	۳۶/۸
مجموع	۲۸۵۳۹	۷۹۲۷	۳۱۰	۱۰۰

(فرمانداری شهرستان و یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷)

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1397.6.24.4.1]

تصویر ۱- موقعیت سیاسی شهرستان زرین‌دشت (فرمانداری زرین‌دشت، ۱۳۹۷)

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی: جدول شماره ۴ نشان می‌دهد، جنسیت پاسخگویان بر اساس اطلاعات به‌دست‌آمده از پرسشنامه‌های تکمیل‌شده ۲۶۹ نفر مردان و ۴۱ نفر زنان از مجموع حجم نمونه ۳۱۰ پاسخگو است که به عبارتی برابر با ۸۷ درصد مردان و ۱۳ درصد زنان است. تعداد ۱۰۲ نفر مجرد و تعداد ۲۰۸ نفر متأهل می‌باشند که برابر با ۳۳ درصد از پاسخگویان مجرد و ۶۷ درصد را متأهلین تشکیل می‌دهند. جامعه آماری موردمطالعه ازلحاظ سن به ۴ رده سنی ۲۰-۳۰سال، ۳۰-۴۰ سال، ۴۰-۵۰ سال و بالای ۵۰ سال تقسیم شدند که از بین پاسخگویان روستایی تعداد ۶۱ نفر یعنی ۲۰ درصد در گروه سنی ۲۰-۳۰ سال ، تعداد ۷۶نفر در برابر با ۲۴ درصد در گروه سنی ۳۰-۴۰ سال، تعداد ۱۲۷ نفر برابر با ۴۱ درصد گروه سنی ۴۰-۵۰ سال و ۴۶ نفر معادل ۱۵ درصد در گروه بالای ۵۰ سال قرار گرفتند. میزان تحصیلات روستاییان در چهار رده ابتدایی، دیپلم، فوق‌دیپلم، لیسانس و بالاتر طبقه‌بندی گردید که از میان پاسخگویان تعداد ۵۲ نفر برابر ۱۷ درصد دارای مدرک ابتدایی ، ۱۲۴ نفر برابر با ۴۰ درصد دارای مدرک دیپلم ، ۸۹ نفر برابر با ۲۹ درصد دارای مدرک فوق‌دیپلم و تعداد ۴۵ نفر برابر ۱۴ درصد دارای مدرک لیسانس و بالاتر می‌باشند.

طبقه‌های درآمدی در قالب ۴ گروه کمتر از ۵۰۰ هزارتومان، بین ۵۰۰ هزار تومان تا ۱ میلیون تومان، ۱میلیون‌تا ۱میلیون ۵۰۰ هزارتومان و بیش از ۱میلیون ۵۰۰ هزار دسته‌بندی‌شده‌اند که ۵۶نفر عادل۱۸ درصد در گروه اول، ۸۷نفر برابر با ۲۸ درصد در گروه دوم، ۱۳۴نفر معادل ۴۳ درصد در گروه سوم و ۳۳ نفر که معادل ۱۱ درصد است در گروه چهارم قرارگرفته‌اند. در رابطه با نوع شغل روستاییان محدوده موردمطالعه ۵ نوع فعالیت کشاورزی، دامداری، خدماتی و تجارتی، تولید و صنعت واداری مطرح گردید. که بیشترین آمار مربوط به شغل کشاورزی با تعداد ۱۱۱نفر و به عبارتی ۳۶ درصد، کسانی که به شغل دامداری مشغول بودند ۴۳ نفر برابر با ۱۴ درصد، ۱۰۳ نفر معادل ۳۳ درصد به شغل خدماتی و تجاری و ۲۵ نفر معادل ۸ درصد نیز به شغل اداری مشغول می‌باشند.

جدول۴- فراوانی و درصد فراوانی متغیرهای زمینه‌ای

متغیر	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی
مرد	۲۶۹	۸۷	۸۷
زن	۴۱	۱۳	۱۰۰
مجرد	۱۰۲	۳۳	۳۳
متأهل	۲۰۸	۶۷	۱۰۰
۲۰-۳۰ سال	۶۱	۲۰	۲۰
۳۰-۴۰ سال	۷۶	۲۴	۴۴
۴۰-۵۰ سال	۱۲۷	۴۱	۸۵

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.23225602.1397.6.24.4.1]

بالای ۵۰ سال	۴۶	۱۵	۱۰۰
ابتدایی	۵۲	۱۷	۱۷
دیپلم	۱۲۴	۴۰	۵۷
فوق‌دیپلم	۸۹	۲۹	۸۶
لیسانس و بالاتر	۴۵	۱۴	۱۰۰
ابتدایی	۵۲	۱۷	۱۷
کمتر از ۵۰۰ هزارتومان	۵۶	۱۸	۱۸
۵۰۰ هزارتا ۱ میلیون	۸۷	۲۸	۴۶
۱ میلیون‌تا ۱ میلیون و ۵۰۰ هزارتومان	۱۳۴	۴۳	۸۹
بالاتر از ۱ میلیون و ۵۰۰ هزارتومان	۳۳	۱۱	۱۰۰
کشاورزی	۱۱۱	۳۶	۳۶
دامداری	۴۳	۱۴	۵۰
خدماتی و تجاری	۱۰۳	۳۳	۸۳
تولیدی و صنعتی	۲۸	۹	۹۲
اداری	۲۵	۸	۱۰۰

متغیرهای سرمایه اجتماعی

اعتماد اجتماعی: برای سنجش متغیر اعتماد اجتماعی در بین روستاییان از ۸ گویه استفاده شد که شامل اعتماد به مردم روستا، اعتماد به شورای اسلامی روستا، اعتماد به نهادهای دولتی، اعتماد به دهیار روستا، اعتماد همسایگان در امور مختلف، حمایت‌های اهالی روستا ازجمله قرض گرفتن پول، نگاه مدیران روستا به امور همه اهالی روستا به‌طور عادلانه و یکسان، اعتماد به اهالی برای نگهداری اموال استفاده‌شده است. نتایج نشان می‌دهد که میزان اعتماد اجتماعی در سطح روستاهای موردمطالعه پایین‌تر از حد مطلوب و به مقدار ۲/۸۶۱ می‌باشد که از حد مطلوب (۳) کمتر است. در میان مؤلفه‌های موردنظر مؤلفه اعتماد به مردم روستا با میانگین ۳/۳۲۳ بالاترین میانگین را دارا است و مؤلفه نگاه مدیران روستا به امور همه اهالی روستا به‌طور عادلانه و یکسان با مقدار میانگین ۲/۵۹۸ کمترین میانگین را دارا می‌باشد. به‌موقع اجرا نشدن طرح‌های عمرانی روستا، عمل نکردن شوراهای روستا به شعارهای تبلیغاتی خود در زمان انتخابات، عدم مشارکت روستاییان در انجام طرح‌ها و پروژه‌های عمرانی روستا، عدم مشورت مسئولین و مدیران روستا با مردم روستا در امورات مختلف و عواملی از این قبیل سبب شده است تا در محدوده موردمطالعه اعتماد اجتماعی در بین اهالی خصوصاً نسبت به مسئولین وضعیت مناسبی را نشان ندهد ولی پیوندهای فامیلی و خانوادگی که در بین روستاییان این محدوده برقرار می‌باشد، باعث شده تا هنوز وضعیت اعتماد مردم به یکدیگر به نسبت مسئولین از شرایط مناسب‌تری برخوردار باشد. بدون اعتماد اجتماعی اصولاً هیچ طرح و برنامه‌ای به موفقیت نخواهد رسید چراکه اکثر نظریه‌پردازان حوزه علوم اجتماعی معتقدند اعتماد عامل ایجاد، انسجام اجتماعی، ثبات و نظم می‌باشد و اعتماد را پایه هرگونه مبادلات اقتصادی و اجتماعی می‌دانند؛ همچنین معتقدند که اعتماد اجتماعی، احساس امنیت، تعلق و اطمینان فرد به محیط اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است.

جدول ۵- وضعیت مؤلفه‌های اعتماد اجتماعی در روستاهای موردمطالعه با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

مؤلفه‌های اعتماد اجتماعی	Test value=3						
	میانگین	انحراف معیار	مقدار تی (t)	سطح معناداری	اختلاف میانگین	با ضریب اطمینان ۹۵٪	
						حد پایین	حد بالا
اعتماد به مردم روستا	۳/۳۲۳	۱/۰۲	۴/۴۳۴	/۰۰۰	۰/۳۲۳	۰/۱۰۶	۰/۴۳۶
اعتماد به شورای اسلامی روستا	۲/۶۷۶	۰/۷۷	-۳/۶۵۴	/۰۰۳	-۰/۳۲۴	-۰/۵۴۳	-۰/۱۲۸
اعتماد به نهادهای دولتی	۲/۷۵۲	۰/۸۸	-۵/۳۴۳	/۰۰۰	-۰/۲۴۸	-۰/۳۷۶	-۰/۱۱۳

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1397.6.24.4.1]

اعتماد به دهیار روستا	۲/۸۷۶	۰/۸۱	-۵/۶۲۱	/۰۰۰	-۰/۱۲۴	-۰/۳۰۱	-۰/۰۸۹
اعتماد همسایگان در امور مختلف	۳/۰۳۹	۰/۹۶	۵/۷۵۶	/۰۰۰	۰/۰۱۱	۰/۱۰۸	۰/۰۷۸
حمایت‌های اهالی روستا ازجمله قرض گرفتن پول	۲/۹۲۱	۱/۱۲	۵/۶۳۴	۰/۰۰۱	-۰/۱۴۹	-۰/۱۸۷	۰/۰۵۴
نگاه مدیران روستا به امور همه اهالی روستا به‌طور عادلانه و یکسان	۲/۵۹۸	۰/۸۸	-۴/۴۶۵	۰/۰۰۰	-۰/۴۰۲	-۰/۵۰۶	-۰/۲۱۲
اعتماد به اهالی برای نگهداری اموال	۲/۷۱۲	۰/۹۱	۵/۴۴۵	۰/۰۰۰	-۰/۲۸۸	-۰/۳۳۲	-۰/۱۱۶
مجموع اعتماد اجتماعی	۲/۸۶۱	۰/۸۹	-۶/۲۵۳	/۰۰۰	-۰/۱۳۹	-۰/۲۰۷	-۰/۰۶۷

مشارکت اجتماعی: برای سنجش متغیر مشارکت اجتماعی در بین روستاییان از ۸ گویِ استفاده شد که شامل مشارکت در امور روستا، ارتباط با شورای اسلامی روستا، کمک فکری و مالی به روستاییان یا دهیاری، مشارکت در پروژه‌های روستا، مشارکت در امور روستا بدون دریافت دستمزد، شرکت در گردهمایی‌ها و جلسات روستا، تمایل به عضویت در تعاونی‌ها و تشکل‌های روستایی، تمایل به مراجعه به سازمان‌های اداری خارج از روستا جهت پیگیری مشکلات روستا در محدوده موردمطالعه نشان می‌دهد که تمام مؤلفه‌های مشارکت اجتماعی به‌جز مؤلفه کمک فکری و مالی به روستاییان یا دهیاری با میانگین ۳/۱۲۲ تمام مؤلفه‌ها در سطح نامطلوب به سر می‌برند. اصولاً مشارکت داشتن در هر برنامه و طرحی در هر سطحی که باشد منجر به این خواهد شد که آن برنامه موفق شود و برعکس عدم مشارکت مردم محلی در هر برنامه‌ای موفقیت چندانی کسب نمی‌کند. با توجه به اینکه از سال ۱۳۲۷ روستاهای کشور دارای برنامه و طرح مربوط به خود می‌باشند ولی امروزه باوجود سابقه ۷۰ ساله برنامه‌ریزی در سطح روستاهای کشور روزبه‌روز شاهد عدم توسعه‌یافتگی روستاها و نهایتاً خالی شدن بیشتر روستاها از سکنه می‌باشیم که دلیل اصلی آن عدم مشارکت مردم محلی در برنامه‌ریزی‌ها و برنامه‌ریزی از بالا به پایین است. مهم‌ترین عاملی که باعث موفقیت هر برنامه‌ای در روستاها می‌شود آگاهی و شناخت داشتن از وضع موجود آن روستا می‌باشد و این آگاهی به دست نخواهد آمد جز با مشارکت داشتن مردم محلی در آن برنامه؛ به عبارتی، مشارکت از شروط لازم تحقق توسعه در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی می‌باشد که به نقش فعال و خلاق و اثربخش مردم در روند توسعه توجه می‌کند. فقدان مشارکت افراد یک جامعه، فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی آن کشور را با خطرات گوناگونی مواجه می‌سازد و حتی گاهی مواقع برنامه‌های مختلف اقتصادی را به تضاد و مقابله با آن برنامه سوق می‌دهد. پس بالا رفتن میزان مشارکت مردم در هر برنامه‌ای منجر به کاهش هزینه‌ها، عدم مخالفت‌ها، یکپارچگی بین مردم و مسئولین و درنهایت باعث رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی هر جامعه می‌شود که جامعه روستایی نیز از این قاعده مستثنا نخواهد بود. جدول شماره ۶ وضعیت مؤلفه‌های مشارکت را در محدوده موردمطالعه نشان می‌دهد.

جدول ۶- وضعیت مؤلفه‌های مشارکت در سطح روستاهای موردمطالعه با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

مؤلفه‌های مشارکت اجتماعی	Test value=3						
	میانگین	انحراف معیار	مقدار تی (t)	سطح معناداری	اختلاف میانگین	با ضریب اطمینان ۹۵٪	
						حد پایین	حد بالا
مشارکت در امور روستا	۲/۸۵۶	۱/۳۲	-۴/۵۵۴	/۰۰۰	-۰/۱۴۴	-۰/۳۲۳	-۰/۰۳۴
ارتباط با شورای اسلامی روستا	۲/۷۶۸	۰/۷۸	-۴/۴۴۸	/۰۰۰	-۰/۲۳۲	-۰/۳۴۱	-۰/۱۰۹
کمک فکری و مالی به روستاییان یا دهیاری	۳/۱۲۲	۱/۰۴	۵/۵۴۲	/۰۰۲	۰/۱۲۲	۰/۰۷۸	۰/۲۴۶
مشارکت در پروژه‌های روستا	۲/۶۷۰	۰/۷۷	-۴/۷۳۴	/۰۰۰	-۰/۳۳۰	-۰/۳۷۸	-۰/۱۷۹
مشارکت در امور روستا بدون دریافت دستمزد	۲/۷۷۳	۱/۱۲	-۴/۶۵۲	/۰۰۰	-۰/۲۲۷	-۰/۲۷۹	-۰/۱۲۱
شرکت در گردهمایی‌ها و جلسات روستا	۲/۸۳۷	۰/۸۱	-۴/۸۷۸	۰/۰۰۰	-۰/۱۶۳	-۰/۲۶۸	-۰/۰۹۹
تمایل به عضویت در تعاونی‌ها و تشکل‌های روستایی	۲/۶۶۷	۰/۷۹	-۵/۵۴۴	۰/۰۰۰	-۰/۳۳۳	-۰/۳۹۸	-۰/۱۶۹
تمایل به مراجعه به سازمان‌های اداری خارج از روستا جهت پیگیری مشکلات روستا	۲/۷۸۸	۰/۹۷	-۴/۴۳۹	۰/۰۰۱	-۰/۲۱۲	-۰/۲۷۷	-۰/۰۶۷
مجموع مشارکت اجتماعی	۲/۸۱۰	۰/۷۸	-۴/۴۳۷	/۰۰۰	-۰/۱۹۰	-۰/۲۲۳	-۰/۰۳۵

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.23225602.1397.6.24.4.1]

انسجام اجتماعی: برای سنجش متغیر انسجام اجتماعی در بین روستاییان از ۸ گویه استفاده شد که شامل میزان درگیری و نزاع بین روستاییان، میزان همدلی و یکرنگی بین اهالی، حل اختلافات بین مردم به‌صورت کدخدامنشانه، روابط بین همسایگان و انجام وظایف اجتماعی، رفع اختلافات در مکان‌یابی یک پروژه عمرانی در بین اهالی اهمیت به مشکلات دیگران و رفت‌وآمد، میزان اختلاف‌های سیاسی و خطی در بین روستاییان، بگومگو بر سر برخی از مسائل جزئی مطرح گردید. نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد میزان انسجام در روستاهای موردمطالعه در حد مطلوب است. در بین مؤلفه‌های مختلف مؤلفه میزان درگیری و نزاع بین روستاییان با مقدار ۲/۷۷۲ کمترین مقدار میانگین را دارا است و مؤلفه میزان همدلی و یکرنگی بین اهالی با مقدار ۳/۱۲۸ بیشترین میانگین را به خود اختصاص داده است. وجود پیوندهای خویشاوندی در بین مردم روستاهای موردمطالعه، همیاری و همفکری داوطلبانه در مناسبات فرهنگی، مذهبی، اجتماعی و اقتصادی، وجود تعهدات مشترک اجتماعی و فرهنگی در روستا همچون برپایی مراسم مذهبی و دیگر عوامل مشابه سبب شده است تا وضعیت انسجام اجتماعی در سطح روستاهای موردمطالعه در حد مطلوب ارزیابی شود. نظریه‌پردازان معتقدند که انسجام اجتماعی حاصل پذیرش و درونی کردن نظام ارزشی و هنجاری یک جامعه در یک حوزه تعاملی متراکم شکل می‌گیرد و عاطفه جمعی تحکیم و تداوم آن را فراهم می‌کند که این مورد در سطح روستاهای موردمطالعه به‌طور کامل در مراسم ملی و مذهبی مشاهده می‌شود و عامل یکپارچگی و انسجام درونی آن‌ها شده است.

جدول ۷- وضعیت مؤلفه انسجام اجتماعی در سطح روستاهای موردمطالعه با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

مؤلفه‌های مشارکت اجتماعی	Test value=3						
	میانگین	انحراف معیار	مقدار تی (t)	سطح معناداری	اختلاف میانگین	با ضریب اطمینان ۹۵٪	
						حد پایین	حد بالا
میزان درگیری و نزاع بین روستاییان	۲/۷۷۲	۰/۷۷	-۵/۵۶۵	/۰۰۱	-۰/۲۲۸	-۰/۳۲۳	-۰/۱۰۹
میزان همدلی و یکرنگی بین اهالی	۳/۱۲۸	۰/۸۴	۰/۶۵۵	/۰۰۰	۰/۱۲۸	۰/۰۸۹	۰/۲۶۵
حل اختلافات بین مردم به‌صورت کدخدامنشانه	۳/۱۰۳	۰/۹۳	۵/۴۷۶	/۰۰۰	۰/۱۰۳	۰/۰۳۳	۰/۲۳۲
روابط بین همسایگان و انجام وظایف اجتماعی	۳/۰۲۳	۰/۷۶	۴/۳۷۸	/۰۰۲	۰/۰۲۳	۰/۰۰۵	۰/۱۲۱
رفع اختلافات در مکان‌یابی یک پروژه عمرانی در بین اهالی	۳/۱۰۱	۱/۲۵	۵/۷۷۶	/۰۰۰	۰/۱۰۱	۰/۰۶۶	۰/۱۷۸
اهمیت به مشکلات دیگران و رفت‌وآمد	۳/۰۸۹	۰/۷۷	۵/۵۵۱	۰/۰۰۱	۰/۰۸۹	۰/۰۵۸	۰/۲۰۶
میزان اختلاف‌های سیاسی و خطی در بین روستاییان	۳/۰۵۵	۰/۸۴	۵/۷۸۴	۰/۰۰۰	۰/۰۵۵	۰/۰۱۲	۰/۱۳۳
بگومگو بر سر برخی از مسائل جزئی	۲/۸۸۵	۰/۹۱	-۴/۴۱۹	۰/۰۰۰	-۰/۱۱۵	-۰/۰۹۵	-۰/۲۳۲
مجموع انسجام اجتماعی	۳/۰۱۹	۰/۹۷	۵/۳۱۸	/۰۰۰	۰/۰۱۹	۰/۰۰۳	۰/۱۱۹

متغیر توسعه اقتصادی

برای سنجش متغیر توسعه اقتصادی در بین روستاییان از ۱۰ گویه استفاده شد که شامل وضعیت روستا ازنظر تشکیل صندوق قرض‌الحسنه، میزان درآمد کفاف هزینه‌ها، رضایت از شغل، مشاغل غیر کشاورزی، تنوع شغلی، مهاجرت برای یافتن شغل، وجود منابع درآمدی، میزان تولید محصول، کیفیت زندگی می‌باشد. نتایج جدول شماره ۷ نشان می‌دهد که تمام مؤلفه‌های توسعه اقتصادی در سطح روستاهای موردمطالعه پایین تراز حد مطلوب می‌باشد. میانگین کلی متغیر توسعه اقتصادی برابر با ۲/۴۲۵ است که نشان‌دهنده شرایط نامطلوب این متغیر است. همان‌گونه که اکثر اقتصاددانان معتقدند اقتصاد موتور محرکه هر جامعه‌ای است، در بحث روستا و توسعه روستایی نیز می‌توان چنین بیان کرد که بدون رشد و توسعه اقتصادی و ضعف در زیرساخت‌های اقتصادی تمام بخش‌های دیگر جامعه روستایی اهم از فرهنگی، آموزشی، اجتماعی، عمرانی و زیرساختی نیز از توسعه بازخواهند ماند. مطالعات میدانی نگارندگان در سطح روستاهای شهرستان زرین‌دشت بیانگر این موضوع است که اکثریت روستاهای این شهرستان در زمینه توسعه اقتصادی با مشکلات زیادی دست‌وپنجه نرم می‌کنند. وقوع خشک‌سالی شدید سال‌های اخیر که در سطح این شهرستان رخداده است، این شهرستان را که شغل اکثریت قریب به‌اتفاق ساکنان آن کشاورزی و دامداری است با مشکلات فراوانی روبرو کرده است. کاهش سطح زیر کشت محصولات کشاورزی که به دلیل خشک شدن بسیاری از چاه‌های این شهرستان

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1397.6.24.4.1]

رخداده است منجر به کاهش تولید در سطح روستاها این محدوده شده است. ازآنجاکه بین کشاورزی و اقتصاد روستایی رابطه‌ای مستقیم برقرار است با افزایش و رونق کشاورزی رفاه و رونق اقتصادی حاصل گشته و با کاهش تولیدات کشاورزی وضعیت معیشت روستاها با مشکلات فراوان اجتماعی روبر خواهد شد. کاهش ۲۸ درصدی شاغلین بخش کشاورزی، افزایش ۴۵ درصدی مهاجرین از روستا، افزایش ۱۲ درصدی مشاغل غیر کشاورزی، کاهش ۳۷ درصدی تعداد چاه‌های بخش کشاورزی، افزایش ۳۲ درصدی هزینه‌های زندگی، کاهش ۲۰ درصدی اشتغال، کاهش ۲۵ درصدی درآمد خانوارها و پایین آمدن وضعیت کیفیت زندگی در سطح روستاهای محدوده موردمطالعه خود گویای این واقعیت است. بررسی میدانی نگارندگان که به‌صورت مستقیم وضعیت روستاهای موردمطالعه را مشاهده کرده است، نیز این آمارها را تائید می‌کند و بر این نکته تأکید دارد که شاخص‌های توسعه اقتصادی در سطح روستاهای این شهرستان بسیار نامطلوب می‌باشد.

جدول ۸- وضعیت مؤلفه‌های توسعه اقتصادی در سطح روستاهای موردمطالعه با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

مؤلفه‌های مشارکت اجتماعی	Test value=3						
	میانگین	انحراف معیار	مقدار تی (t)	سطح معناداری	اختلاف میانگین	با ضریب اطمینان ۹۵٪	
						حد پایین	حد بالا
وضعیت روستا ازنظر تشکیل صندوق قرض‌الحسنه	۲/۶۶۵	۰/۸۹	-۳/۵۷۴	۰/۰۰۰	-۰/۳۳۵	-۰/۴۱۲	-۰/۱۹۸
میزان درآمد	۲/۴۸۷	۰/۷۴	-۴/۲۵۸	۰/۰۰۲	-۰/۵۱۳	-۰/۶۴۴	-۰/۲۰۹
کفاف هزینه‌ها	۲/۶۵۷	۱/۱۷	-۴/۳۸۸	۰/۰۰۰	-۰/۳۴۳	-۰/۴۲۲	-۰/۱۱۹
رضایت از شغل	۲/۵۶۳	۰/۸۳	-۳/۸۸۷	۰/۰۰۰	-۰/۴۳۷	-۰/۵۱۲	-۰/۲۳۲
مشاغل غیر کشاورزی	۲/۸۶۹	۰/۹۵	-۴/۷۸۲	۰/۰۰۱	-۰/۱۳۱	-۰/۲۲۳	-۰/۰۹۸
مهاجرت برای یافتن شغل	۲/۷۱۷	۰/۷۱	-۴/۵۶۵	۰/۰۰۰	-۰/۲۸۲	-۰/۳۲۵	-۰/۱۰۶
تنوع شغلی	۲/۸۲۶	۰/۸۸	-۵/۱۲۱	۰/۰۰۱	-۰/۱۷۴	-۰/۲۳۵	-۰/۰۶۷
وجود منابع درآمدی	۲/۶۶۲	۱/۲۳	-۴/۲۲۸	۰/۰۰۰	-۰/۳۳۸	-۰/۴۳۴	-۰/۱۴۵
میزان تولید محصول	۲/۶۹۸	۱/۰۶	-۵/۵۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۳۰۲	-۰/۴۴۸	-۰/۱۲۱
کیفیت زندگی	۲/۷۶۹	۰/۶۴	-۴/۴۵۴	۰/۰۰۲	-۰/۲۳۱	-۰/۴۵۴	-۰/۱۶۲
مجموع توسعه اقتصادی	۲/۴۲۵	۰/۰۹۷	-۴/۷۸۷	۰/۰۰۰	-۰/۵۷۵	-۰/۶۶۵	-۰/۳۸۷

همبستگی بین سرمایه اجتماعی و ارتقاء شاخص‌های اقتصادی

بر اساس محاسبات انجام‌شده که در جدول ۹ مشاهده می‌گردد، سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده در همبستگی پیرسون ۰/۰۰۱ درصد است که کمتر از مقدار سطح خطای آزمون مدنظر یعنی ۰/۰۱ است، پس با سطح اطمینان ۹۹ درصد می‌توان گفت بین سرمایه اجتماعی و ارتقاء شاخص‌های اقتصادی مناطق روستایی همبستگی وجود دارد و به خاطر مثبت بودن ضریب همبستگی به‌دست‌آمده (۰/۴۳۴)، بین آن‌ها رابطه معنی‌داری از نوع مستقیم برقرار است؛ همچنین ضریب تعیین بین دو متغیر برابر با ۰/۱۶۷ است که این نشان می‌دهد متغیر سرمایه اجتماعی به میزان ۱۶/۷ درصد می‌تواند شاخص‌های اقتصادی مناطق روستایی را پیش‌بینی کند.

جدول ۹- همبستگی سرمایه اجتماعی و ارتقاء شاخص‌های اقتصادی مناطق روستایی

	تعداد	ضریب همبستگی	
سرمایه اجتماعی	ضریب پیرسون	۰/۴۳۴	ارتقاء شاخص‌های اقتصادی
	ضریب تعیین	۰/۱۶۷	
	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۱	

تحلیل رگرسیون رابطه بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و ارتقاء شاخص‌های اقتصادی مناطق روستایی

به‌منظور بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی در ارتقاء شاخص‌های اقتصادی مناطق روستایی از رگرسیون چندگانه به روش گام‌به‌گام استفاده شد. در این قسمت از تحلیل مجموعه‌ای از متغیرهای مستقل (مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی)، با استفاده از روش گام‌به‌گام وارد مطالعه معادله رگرسیون

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.23225602.1397.6.24.4.1]

گردید که نهایتاً در ۲ گام، دو متغیر به ترتیب انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی، وارد معادله رگرسیون گردیدند. در اولین گام متغیر انسجام اجتماعی وارد معادله گردید. مقدار ضریب همبستگی چندگانه (R) ۰/۴۲۹ و ضریب تعیین برابر ۰/۱۸۶ به دست آمد. در گام دوم متغیر مشارکت اجتماعی وارد معادله گردید. مقدار ضریب همبستگی چندگانه (R) ۰/۴۴۸ و ضریب تعیین برابر ۰/۱۹۷ به دست آمد و متغیر اعتماد اجتماعی با توجه به این‌که به‌طور معنی‌دار کمکی به توان مدل نمی‌کرد از مدل حذف شد.

جدول ۱۰- تأثیر سرمایه اجتماعی بر ارتقاء شاخص‌های اقتصادی روستایی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	ßETA	B	ضریب همبستگی(R)	ضریب تعیین (R^2)	مقدار T	آماره (F)	سطح معناداری(sig)
انسجام اجتماعی	ترفیع شاخص‌های اقتصادی	۰/۳۸۳	۰/۷۲۱	۴۲۹	۱۸۶	۶/۳۲۳	۷۷/۴۳۸	۰/۰۰۰
مشارکت اجتماعی		۰/۱۴۳	۰/۲۷۶	۰/۴۴۸	۱۹۷	۲/۶۷۵	۴۶/۳۸۷	۰/۰۰۰

نتایج جدول شماره ۱۰ نشان می‌دهد که بر اساس نتایج حاصل از ضریب بتا سهم و نقش متغیر انسجام اجتماعی بیشتر از مشارکت اجتماعی است. به این معنی که با افزایش یک واحد نمره استاندارد متغیر انسجام اجتماعی به‌اندازه ۰/۳۸۴ نمره استاندارد متغیر وابسته یعنی شاخص‌های اقتصادی مناطق روستایی بهبود می‌یابد و با افزایش یک واحد نمره استاندارد متغیر مشارکت اجتماعی به‌اندازه ۰/۱۴۳ نمره استاندارد متغیر وابسته افزایش پیدا می‌کند. در رابطه با تأثیر متغیرهای انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی بر ارتقاء شاخص‌های توسعه اقتصادی در مناطق روستایی چنین می‌توان گفت که وحدت و یکپارچگی مردم روستا در طرح‌ها و برنامه‌های توسعه باعث اتحاد بیشتر در بین مردم می‌شود و این باعث بالا رفتن میزان مشارکت مردم روستا در تمام برنامه‌های روستا می‌شود. بالا رفتن انسجام اجتماعی درنتیجه منجر به این خواهد شد که سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در قالب مشارکت در طرح‌ها افزایش یابد که درنهایت منجر به رشد و توسعه اقتصادی روستا خواهد شد.

نتیجه‌گیری

در سال‌های اخیر، از سرمایه اجتماعی، به‌عنوان زیربنای توسعه اقتصادی هر جامعه یاد می‌شود. اهمیت سرمایه اجتماعی در توسعه اقتصادی در یک جامعه به حدی است که می‌توان آن را در شکوفایی اقتصاد تمام جوامع توسعه‌یافته به‌طور آشکار مشاهده کرد. ازآنجایی‌که بخش عظیمی از جمعیت کشور در مناطق روستایی زندگی می‌کنند، توسعه اقتصادی بخش اجتناب‌ناپذیر توسعه ملی است؛ ازاین‌رو این مهم بیش از هر چیزی درگرو توسعه سرمایه اجتماعی است؛ و یکی از چالش‌های امروز توسعه روستایی توجه نکردن به سرمایه اجتماعی روستائیان است که شناخت این سرمایه قطعاً روند برنامه‌ریزی برای توسعه روستایی را برای متخصصان مربوطه تسهیل و مشارکت روستائیان را در اجرای بهتر برنامه‌ها به همراه دارد. نتایج به‌دست‌آمده از تحقیق حاکی از آن است که بین سرمایه اجتماعی در ابعاد مختلف اعم از اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی و انسجام اجتماعی با شاخص‌های اقتصادی مناطق روستایی رابطه مستقیم و معنی‌داری وجود دارد. به‌عبارت‌دیگر با افزایش سرمایه اجتماعی شاخص‌های اقتصادی نیز تقویت می‌شود و برعکس با کاهش سرمایه اجتماعی از میزان شاخص‌های اقتصادی کاسته می‌شود. در تبیین این یافته‌ها بنا به نظر بالاند (۲۰۰۵) می‌توان بیان کرد در سایه تقویت سرمایه اجتماعی نیروی عظیم هم‌افزایی ایجاد می‌شود و این نیروها بستر را جهت حمایت برنامه‌های رشد و توسعه روستایی فراهم می‌کند؛ همچنین بارت (۲۰۰۸) معتقد است که سرمایه اجتماعی نقش مهمی در تنوع‌بخشی به اقتصاد روستایی، مشارکت در حوادث غیرمترقبه، توزیع بهینه منابع، کاهش هزینه‌های تولید، افزایش بهره‌وری نیروی کار و کاهش بیکاری نیروی کار دارد که نشان از اثرگذاری سرمایه اجتماعی بر ارتقاء شاخص‌های اقتصادی دارد. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که در بین متغیرهای سرمایه اجتماعی دو متغیر اعتماد اجتماعی با میانگین ۲/۸۶۱ و متغیر مشارکت اجتماعی با میانگین ۲/۸۱۰ در وضعیت نامطلوب و متغیر انسجام اجتماعی ۳/۰۱۹ در وضعیت مطلوب قرار دارند و متغیر ارتقاء شاخص‌های توسعه اقتصادی با مقدار میانگین ۲/۴۲۵ در سطح نامطلوب است؛ همچنین نتایج رگرسیون چندگانه نشان می‌دهد که از سه مؤلفه انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی و اعتماد اجتماعی دو مؤلفه انسجام و مشارکت اجتماعی بر ارتقاء شاخص‌های اقتصادی روستایی تأثیرگذار می‌باشند و مؤلفه اعتماد اجتماعی سطح معنی‌داری را نشان نمی‌دهد و بر ارتقاء شاخص‌های اقتصادی روستایی تأثیرگذار نیست. سرمایه اجتماعی به‌عنوان حلقه اتصال سرمایه طبیعی، سرمایه فیزیکی و سرمایه انسانی رشد و توسعه اقتصادی را برای روستاها به ارمغان می‌آورد. در صورت فقدان سرمایه اجتماعی، سایر سرمایه‌ها

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1397.6.24.4.1]

اثربخشی خود را از دست می‌دهند؛ ازاین‌رو موضوع سرمایه اجتماعی به‌عنوان یک اصل محوری برای دستیابی به توسعه محسوب می‌گردد. با افزایش انسجام اجتماعی و همکاری، رسیدن به اهداف راحت‌تر صورت می‌گیرد و هزینه کمتری صرف می‌گردد. انسجام اجتماعی تضمین می‌کند، افراد در سطوح مختلف از امکانات جامعه استفاده بکنند و در مقابل، توانایی‌های خویش را بر اساس هوش‌ها و توانمندی‌های چندگانه بازشناسی و پرورش داده و در اختیار جامعه قرار دهند که به‌نوبه خود توسعه ظرفیت‌ها و توانایی‌های جامعه را به بار آورد.

هر چه شعاع اعتماد گسترده‌تر باشد از بعد فردی و محدود خارج‌شده و تعمیم‌یافته می‌شود، منافع جمعی و کلان را ایجاد می‌نماید. اعتماد اجتماعی ایجادکننده تعاون و همیاری است و هر جا که اعتماد اجتماعی بالا باشد مشارکت و همیاری مردم در عرصه‌های اجتماعی بیشتر می‌شود و در صورت بی‌اعتمادی فرد اطمینان به خود را ازدست‌داده و به ناتوانی خود اذعان دارد، این روند ازنقطه‌نظر کلان به بی‌اعتمادی در سطوح ملی می‌رسد که در چنین حالتی فرد توان حرکت و خلاقیت را از خود می‌گیرد و او را به فردی بی‌تحرک و خنثی تبدیل می‌کند. شرکت فعالانه و ارادی انسان‌ها در ابعاد زندگی که از نمود بارز مشارکت اجتماعی است علاوه بر رشد فردی باعث رسیدن به هویت مشترک جمعی و اجتماعی می‌شود و بنابراین فرد احساس پیوند بیشتری با جامعه، دیگران و اجتماع دارد. مشارکت اجتماعی در برنامه‌های عمران اجتماعی به‌ویژه در سطح روستاها، جایگاه ویژه‌ای دارد که غفلت از آن، برنامه‌های عمران اجتماعی را در سطوح مختلف دچار مشکل و نارسایی می‌کند.

بعد از بررسی میزان سرمایه اجتماعی در روستاهای محدوده موردمطالعه، این جامعه به لحاظ شاخص‌های سرمایه اجتماعی، مشارکت اجتماعی، اعتماد و انسجام اجتماعی در شرایط نامطلوبی به سر می‌برد. مشارکت، اعتماد و انسجام می‌تواند رابطه دوجانبه را میان مردم و دولت ایجاد کرده و حس تعلق و رضایت را افزایش دهد تا خود روستاییان بتوانند شرایط توسعه را هر چه بیشتر و بهتر فراهم نمایند. روند تغییرات و اصلاحات در ساختار جوامع روستایی اگر در جهت ایجاد رفاه عمومی طراحی گردد حس اعتماد روستاییان را برمی‌انگیزد و این امر موجب همکاری آنان می‌گردد و مشارکت گروه‌های مختلف روستاییان در روند اجرای اصلاحات نیز به معنای ایجاد اعتماد بین گروهی بوده و ایجاد این سرمایه اجتماعی اولین قدم در توسعه روستاهاست. کسب سرمایه اجتماعی، توسعه سرمایه انسانی را متأثر می‌سازد و همچنین می‌تواند زمینه حضور فعال افراد و گروه‌ها را برای رسیدن به توسعه که هدف آن گروه و جامعه است فراهم آورد. سرمایه اجتماعی پتانسیل‌های موجود در جوامع را افزایش می‌دهد و نهایتاً عملکرد اقتصادی و اجتماعی آن جامعه را بهبود می‌بخشد. رویکرد سرمایه اجتماعی می‌تواند در تدوین راهبردهای جدید توسعه و برنامه‌ریزی‌ها بخصوص توسعه روستایی به ما کمک کند؛ بنابراین سرمایه اجتماعی یک عامل کلیدی در توسعه روستایی و بهره‌وری عوامل تولید است.

بنابراین در پاسخ به سؤال این پژوهش «آیا بین سرمایه اجتماعی و ارتقاء شاخص‌های اقتصادی رابطه‌ای وجود دارد؟» می‌توان بیان کرد که با توجه به نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون که بر اساس محاسبات انجام‌شده که در جدول ۹ مشاهده می‌گردد سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده به مقدار ۰/۰۰۱ درصد است که کمتر از مقدار سطح خطای آزمون مدنظر یعنی ۰/۰۱ است، پس با سطح اطمینان ۹۹ درصد می‌توان گفت بین سرمایه اجتماعی و ارتقاء شاخص‌های اقتصادی مناطق روستایی همبستگی وجود دارد و به خاطر مثبت بودن ضریب همبستگی به‌دست‌آمده (۰/۴۳۴)، بین آن‌ها رابطه معنی‌داری از نوع مستقیم برقرار است. همچنین ضریب تعیین بین دو متغیر برابر با ۰/۱۶۷ است که این نشان می‌دهد متغیر سرمایه اجتماعی به میزان ۱۶/۷ درصد می‌تواند شاخص‌های اقتصادی مناطق روستایی را پیش‌بینی کند.

منابع

- ازکیا، م.، و غفاری، غ. (۱۳۸۳). توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران. چاپ اول، تهران: انتشارات نی.
- افشانی، س.ع.، و شیری محمدآباد، ح. (۱۳۹۶). نقش سرمایه اجتماعی در ارتقاء سلامت اجتماعی زنان شهر یزد. مجله پژوهش‌نامه زنان، ۸، ۴.
- ایزدی، ن.، علی‌آبادی.، و سعدی، ح. (۱۳۹۶). ارزیابی تأثیر فضای کالبدی روستاها بر سرمایه اجتماعی اقدامات کارآفرینانه و خرده‌فرهنگ‌های راجرز با رویکرد مقایسه‌ای. فصلنامه مسکن و محیط روستا، ۱۶.
- بریمانی، ف.، راستی، ه.، دهقانی، م.، و جهانتیغ، ر. (۱۳۹۷). تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و عوامل تهدیدکننده امنیت: مطالعه موردی سکونتگاه‌های مرزی سیستان و بلوچستان. مجله جغرافیا و آمایش شهری-منطقه‌ای، ۲۶، ۱۵۷-۱۷۸.
- حیدری ساربان، و. (۱۳۹۲). سنجش و اولویت‌بندی سرمایه اجتماعی در مناطق روستایی: مطالعه موردی شهرستان مشکین‌شهر. فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۸، ۲، ۴۱-۵۲.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.23225602.1397.6.24.4.1]

– حیدری ساربان، و. (۱۳۹۴). نقش سرمایه اجتماعی در تقویت کارآفرینی در مناطق روستایی مطالعه موردی استان اردبیل. مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، ۲۶، ۲، ۱۶۵-۱۷۸.

– خسروانی، ف.، نعیمی، ا.، پزشکی راد، غ.ر.، فرهادیان، ه. و عزیزپور فرد، ف. (۱۳۹۵). تحلیل مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در بین دانشجویان کشاورزی با تأکید بر کارآفرینی. مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، ۲-۴۷، ۲، ۳۹۱-۴۰۱.

– شاطریان، م.، و حیدری شورجانی، ر. (۱۳۹۶). بررسی و تحلیل میزان مشارکت اجتماعی شهروندان مطالعه موردی: شهر برزک، مجله جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی. ۴، ۱۰، ۱۹۱-۲۰۹.

– شایان، م.، ذاکر نسب، ع.، و برقی، ح. (۱۳۹۶). بررسی اثرات صنایع‌دستی زری‌بافی در اشتغال زنان نواحی روستایی مطالعه موردی: دهستان حومه شهرستان میناب. مجله چشم‌انداز جغرافیایی، ۹، ۱۷، ۱-۲۱.

– شایان، م.، قنبری، س.، و بذرافشان، ج. (۱۳۹۷). سطح‌بندی و تحلیل وضعیت پایداری در سکونتگاه‌های روستایی مطالعه موردی: شهرستان زرین‌دشت. مجله جغرافیا و آمایش شهری و منطقه‌ای، ۲۶، ۱۷۹-۱۹۶.

– شایان،م.، یغفوری، ح.، و میری، م. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر مزارع میگو بر توسعه روستایی مطالعه موردی: منطقه چوئبده شهرستان آبادان،.مجله علوم جغرافیایی، ۲۷، ۸۳-۹۸.

– عبدالله‌زاده فرد، ع.ر. (۱۳۹۶). نقش فضای عمومی شهری در شکل‌گیری اعتماد اجتماعی نمونه موردی: پارک حاشیه چمران کلان‌شهر شیراز. مجله آمایش محیط، ۳۹، ۱۵۷-۱۸۱.

– فرمانداری شهرستان زرین‌دشت. (۱۳۹۷). واحد آمار و اطلاعات.

– فلاح محمد حسینی،ک.، محمدی، م.، و زند،آ. (۱۳۹۶). بررسی نقش شوراهای اسلامی و دهیاری‌ها بر توسعه روستایی در بخش مرکزی شهرستان اسلامشهر. فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی، ۴، ۴، ۴۵۳-۴۷۳.

– قدیری،م.، حجی پور، م.، قراگوزلو، ه.، و جورنبیان، م.ر. (۱۳۹۵). تحلیل نقش سرمایه اجتماعی در ریسک‌پذیری و کارآفرینی جوانان روستایی: مطالعه موردی شهرستان تنکابن. مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، ۵، ۴، ۱۶، ۱۷-۳۱.

– کریمی، س.، و شاه‌دوستی، م. (۱۳۹۶). از سرمایه اجتماعی به عملکرد شغلی: نقش میانجی گرایش کارآفرینانه در سازمان جهاد کشاورزی استان همدان. فصلنامه پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۱۰، ۳، ۳۹، ۵۲-۶۲.

– گرجی کرسامی، ع.، و بابایی کارنامی، ع. (۱۳۹۶). بررسی نقش سرمایه اجتماعی در مشارکت کشاورزان در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی چهاردانگه ساری. مجله تعاون و کشاورزی، ۲۴، ۱۲۹-۱۵۰.

– گودرزوند چگینی، م.، هاشمی، س.ح.، و یوسفی، م. (۱۳۹۶). تأثیر سرمایه‌های اجتماعی بر انتخاب نام تجاری مصرف‌کنندگان. مجله مدیریت توسعه و تحول، ۳۱، ۲۱-۳۱.

– مریدسادات، پ.، زارع خلیلی، م.، و فرهادی، و. (۱۳۹۶). جایگاه سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستایی مطالعه موردی بخش بیضا شهرستان سپیدان. مجله پژوهش‌های دانش زمین، ۸، ۲۹، ۵۵-۷۴.

– مهدوی، م.، رحمانی، ب.، و تاج، ش. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر زنبورداری بر توسعه اقتصادی پایدار روستا در شهرستان نکا. فصلنامه جغرافیا، ۸، ۱، ۱۱۷-۱۲۸.

– میر فردی، ا.، احمدی، س.، و رستمی، ج. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی شهرستان بویر احمد. مجله جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۸، ۴، ۶۸، ۳۱-۵۲.

– Murayama, H., Arami, R., Wakui, T., & Sugawara, L. (2014). Crosslevel interaction between individual and neighborhood socioeconomic status in relation to social trust in a Japanese community. Urban Studies Journal, 51, 13, 2770-2786.

– Van Rijn, F., Bulte, E., & Adekunle, A. (2013). Social capital and agricultural innovation in SubSaharan Africa. Agricultural Systems, 108, 112-122.

– Easterly, W. (2006). Social Cohesion, Institution and Growth. Center of Global Development Working Paper.

– Woolcock, M., & Narayan, D. (2016). Social capital: implications for development theory, research and policy.final version submitted to the worldbank research observer, 15, 1-49.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

[DOR: 20.1001.1.22225602.1397.6.24.4.1]

– Ling, Q., Huang LU, H., & Wang, X. (2015). Social capital, member Participation, and Cooperative Performance: Evidence from China's Zhejiang. International Food and Agribusiness Management Review, 18, 1, 49- 78.
– Nasrolahi Vosta, L., & Jalilvand, M. R. (2014). Examining the influence of social capital on rural women entrepreneurship: An empirical study in Iran, World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development, 10, 3, 209-227.
– Davidsson, P., & Honig, B. (2009). The role of Social and Human capital among nascent entrepreneurs, Journal of Business Venturing, 18, 3, 301- 331.
– Baland, j. (2005). Halts degradation of natural resources. Their role for rural communitys? New York, US, Oxford.
– Barret, B. (2008). Dynamic poverty traps and rural livelihoods. In rural livelihoods and poverty reduction poverty policies, London: routledge.
– Woolcock, M., & Narayan, D. (2000). Social capital: implications for development theory, research and policy.final version submitted to the worldbank research observer, 15, 1-49.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.23225602.1397.6.24.4.1]